

EMBERI JOGOK

Az Európai Unió külkapcsolataiban elkötelezett a demokrácia és az emberi jogok támogatása iránt, összhangban az Európai Uniónak a szabadsággal, a demokráciával, az emberi jogok és alapvető szabadságok tiszteletben tartásával, és a jogállamisággal kapcsolatos alapító elveivel. Az Unió törekszik arra, hogy az emberi jogi szempontokat valamennyi uniós politikában és programban érvényesítse, és különféle emberi jogi politikai eszközökkel rendelkezik a konkrét fellépéshez, többek között finanszírozási eszközein keresztül egyedi projekteket finanszíroz.

JOGALAP

- Az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) 2. cikke: uniós értékek. Az Unió alapvető értékei: az emberi méltóság, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, a jogállamiság, valamint az emberi jogok – ideértve a kisebbségekhez tartozó személyek jogait – tiszteletben tartása.
- Az EUSZ 3. cikke: uniós célkitűzések. A világ többi részéhez fűződő kapcsolataiban az EUSZ hozzájárul „a szegénység felszámolásához és az emberi jogok, különösen pedig a gyermekek jogainak védelméhez, továbbá a nemzetközi jog szigorú betartásához és fejlesztéséhez, így különösen az Egyesült Nemzetek Alapokmányában foglalt alapelvek tiszteletben tartásához”.
- Az EUSZ 6. cikke: az Európai Unió Alapjogi Chartája és az emberi jogok európai egyezménye. Bár az Európai Unió Alapjogi Chartája (6. cikk, (1) bekezdés) explicit módon csak az uniós jog végrehajtására hivatkozik, az uniós intézményeknek, szerveknek és tagállamoknak az Unió külkapcsolataiban is tiszteletben kell tartaniuk a Chartát. Az EU-hoz csatlakozó országoknak a Chartának is meg kell felelniük. A 6. cikk (2) bekezdése előírja az EU számára, hogy az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezményhez csatlakozzon (további információkat az Európai Unió Alapjogi Chartájáról szóló, [4.1.2. sz. ismertetőben](#) talál).
- Az EUSZ 21. cikke: az Unió külső tevékenységére vonatkozó általános elvek. Ezek az alapelvek a demokrácia, a jogállamiság, az emberi jogok és alapvető szabadságok egyetemes és oszthatatlan volta, az emberi méltóság tiszteletben tartása, az egyenlőség és a szolidaritás, valamint az Egyesült Nemzetek Alapokmányában (1945) foglalt elvek és a nemzetközi jog tiszteletben tartása. A 21. cikkben az EU megerősíti az „emberi jogok és alapvető szabadságok

oszthatatlan voltát”, elkötelezve magát amellelt, hogy a gazdasági és szociális jogok ugyanolyan fontosak, mint a polgári és politikai jogok.

- Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 205. cikke: az Unió külső tevékenységeire vonatkozó általános rendelkezések. Ez a cikk meghatározza, hogy az Unió nemzetközi tevékenységeit az EUSZ 21. cikkében meghatározott elvek irányítják.

EU EMBERI JOGI POLITIKÁJA

2012-ben az Európai Tanács elfogadta az emberi jogokra és a demokráciára vonatkozó stratégiai keretet, amelyet a stratégiai keret végrehajtása érdekében egy cselekvési terv kísér. A stratégiai keret meghatározza az elveket, célkitűzéseket és prioritásokat az uniós politika hatékonyságának és következetességének az elkövetkező 10 év során való javítása érdekében. Ezek az elvek magukban foglalják az emberi jogok valamennyi uniós politikába való integrálását („vezérfonálként”), többek között akkor, amikor a bel- és külpolitika között átfedések vannak, valamint egy egyedibb megközelítés elfogadását. A cselekvési terv konkrét lépéseket írt elő 2014. december 31-ig tartó időszakra. A 2015–2019 közötti időszakra vonatkozó, új cselekvési tervet, amely az első cselekvési terv értékelésén és a Bizottság alelnökének/ az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjének (főképviselő/alelnök) politikai iránymutatásán alapul – 2015 júliusában fogadták el.

Bár az EU emberi jogi iránymutatásai – amelyet az EU Tanácsa fogadott el – jogilag nem kötelezőek, azok gyakorlati útmutatást adnak az EU képviselők számára a világban:

- a halálbüntetés elleni fellépés,
- emberi jogi párbeszédok,
- a gyermekek jogai,
- a kínzás és más kegyetlen bánásmód elleni fellépés,
- a fegyveres konfliktusok által érintett gyermekek védelme,
- az emberi jogi jogvédők védelme,
- a nemzetközi humanitárius jog betartása,
- a nők és lányok elleni erőszak leküzdése,
- a vallás és a meggyőződés szabadságának előmozdítása,
- a leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű és interszexuális (LMBTI) személyek jogainak védelme,
- az online és offline véleménynyilvánítás szabadságának előmozdítása,
- a külső fellépések terén érvényesülő megkülönböztetésmentesség.

Az EU rendszeresen bevonja az emberi jogokat a harmadik országokkal vagy regionális szervezetekkel folytatott politikai párbeszédbe. Ezenfelül több mint 40 országgal folytat emberi jogi párbeszédet és az emberi jogokkal kapcsolatos

konzultációkat. Továbbá az afrikai, karib-tengeri és csendes-óceáni térség csaknem mind a 79 állama (AKCS-államok) párbeszédet folytat az Európai Unióval a Cotonoui Megállapodás 8. pontja alapján, amely kimondja, hogy a politikai párbeszéd felöleli „az emberi jogok tiszteletben tartása terén tett előrehaladás rendszeres értékelését”.

A harmadik országokban alkalmazott emberi jogi politikákkal és elkövetett konkrét jogsértésekkel kapcsolatos (bizalmas) diplomáciai lépések és (nyilvános) nyilatkozatok szintén a diplomáciai nyomásgyakorlás fontos eszközei a nemzetközi kapcsolatokban.

Az EU és harmadik országok vagy regionális szervezetek között létrejött kétoldalú kereskedelmi megállapodások és a különféle társulási és együttműködési megállapodások emberi jogi záradékot tartalmaznak, amely az emberi jogok tiszteletben tartását „létfontosságú elemként” definiálják. A megfelelés elmulasztása esetére különböző intézkedéseket alkalmazhatnak, ilyen például az együttműködés csökkentése vagy felfüggesztése. Erős feltételrendszert hoztak létre a bővítésben részt vevő országok számára. A „többért többet” megközelítést (több reformért cserébe több integrációt és pénzt) belefoglalták a megújított európai szomszédságpolitikába. Az EU fejlődő országok számára biztosított kedvezményes kereskedelmi rendszerei (GSP+) reformszövegeket tartalmaznak.

Az uniós országspecifikus emberi jogi stratégiák alulról építkező megközelítésen alapulnak annak érdekében, hogy az EU emberi jogi iránymutatásait és prioritásait egyetlen, koherens, egy meghatározott országhoz igazított politikai dokumentumba lehessen integrálni, amely három évre szóló, konkrét célokat tartalmaz. Az EU választási megfigyelő missziói is az emberi jogok javítását célozzák a választások alatti megfélemlítés és erőszak megakadályozása, valamint a demokratikus intézmények megerősítése révén.

Az EU multilaterális fórumokon – például az ENSZ-Közgyűlés harmadik bizottságában, az ENSZ Emberi Jogi Tanácsában, az ENSZ Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezetében (EBESZ) és az Európa Tanácsban – való részvétele révén is előmozdítja az emberi jogokat. Az Unió aktív előmozdítója a nemzetközi igazságszolgáltatásnak is, többek között a Nemzetközi Büntetőbíróság révén.

A 2014 és 2020 között előirányzott 1,3 milliárd eurós költségvetéssel a demokrácia és az emberi jogok európai eszköze (EIDHR) főleg az emberi jogokat és a demokráciát előmozdító civil társadalmi szereplőket támogatja. Fontos jellemzője ennek az eszköznek, hogy az adott kormány hozzájárulása nem szükséges. Az emberi jogokra irányuló egyéb pénzügyi eszközök a Fejlesztési Együttműködési Eszköz, a stabilitás és a béke elősegítését szolgáló eszköz, az Európai Szomszédsági Támogatási Eszköz (ENI) és az Európai Fejlesztési Alap (EFA). Emellett az EU vállalta, hogy fokozatosan egy jogokon alapuló megközelítést épít be valamennyi fejlesztési programjába, a Bizottság által 2014-ben kidolgozott eszköztár alapján. A Demokráciáért Európai Alapítvány az EU és tagállamai által támogatott magánjogi alapítvány. Az Unió közös kül- és biztonságpolitikája (KKBP) számára a 2014 és 2020 közötti időszakra előirányzott 2,3 milliárd eurós költségvetés bizonyos, az emberi jogokkal kapcsolatos tevékenységeket, különösen polgári válságkezelést fedez.

Az emberi jogok helyzetéről szóló, a főképvisező/alelnök által készített és a Tanács által elfogadott éves jelentés áttekintést nyújt az emberi jogok világbeli helyzetéről és az EU az év során tett fellépéseiről.

AZ ÉRINTETT FELEK

Az Európai Tanács meghatározza az EU stratégiai érdekeit és a KKBP általános irányvonalait.

A havonta ülésező Külügyek Tanácsában az EU külügyminiszterei általában a közös kül- és biztonságpolitika vagy az EU kereskedelmi és fejlesztési politikái keretében felmerülő emberi jogi kérdésekkel foglalkoznak. A Tanács emberi jogi munkacsoportját (COHOM), amely magas szintű megbeszélések és emberi jogi ügyekben hozott döntések előkészítését végzi, tagállami emberi jogi szakértők, valamint az Európai Külügyi Szolgálat (EKSZ) és a Bizottság képviselői alkotják.

A Külügyek Tanácsának elnöki tisztét a főképvisező/alelnök – jelenleg Federica Mogherini – látja el, aki hozzájárul az EU közös kül- és biztonságpolitikájának a kidolgozásához és biztosítja a határozatok végrehajtását. A főképvisező/alelnök egyben képviseli az EU-t a közös kül- és biztonságpolitika körébe tartozó kérdésekben, valamint felügyeli az EKSZ-t és az Unió harmadik országokban működő küldöttségeit. Az Európai Külügyi Szolgálaton belül működik az emberi jogokért, és a globális és multilaterális ügyekért felelős főosztály, és mindegyik uniós küldöttségnek van egy emberi jogokkal foglalkozó, kapcsolattartási pontja.

A Bizottság nemzetközi megállapodásokat tárgyal, felügyeli a bővítési folyamatot és a szomszédságpolitikát, irányítja a fejlesztési programokat és finanszírozási eszközöket (szoros együttműködésben az Európai Külügyi Szolgálattal).

Az Európai Unió emberi jogokért felelős különleges képviselőjének szerepe az EU emberi jogi politikájának hatékonyabbá és láthatóbbá tétele. A különleges képviselőnek széles körű, rugalmas mandátuma van és szorosan együttműködik a Külügyi Szolgálattal. Ezt a pozíciót jelenleg Eamon Gilmore tölti be, aki 2019. március 1-jén lépett hivatalba a 2012 júliusában kinevezett Sztávrosz Lambrinídisz utódjaként.

A Parlament hozzájárul az Unió politikáihoz és ellenőrzi a többi uniós intézmény munkáját.

Az EUMSZ 207. és 218. cikke értelmében a legtöbb nemzetközi megállapodás hatálybalépéséhez a Parlament hozzájárulása szükséges. Például 2011-ben az Európai Parlament elsősorban gyermekmunkával kapcsolatos aggályok miatt megakadályozta az Unió és Üzbegisztán közötti partnerségi és együttműködési megállapodásnak a textilágazatra vonatkozó jegyzőkönyvvel való kiegészítését. Csak 2016-ban, a gyermekmunka és a kényszermunka alkalmazásával szembeni fellépés terén tett jelentős előrelépéseket követően adta meg jóváhagyását.

Az EUSZ 36. cikke kötelezi a főképvisező/alelnököt, hogy konzultáljon az Európai Parlamenttel a közös kül- és biztonságpolitika főbb vonatkozásairól és alapvető választási lehetőségeiről, és tájékoztassa ezen politikák alakulásáról. A Parlament

kérdéseket tehet fel vagy ajánlásokat fogalmazhat meg a Tanácsnak vagy a főképviselőnek/alelnöknek.

A Parlament állásfoglalásai segítenek felhívni az emberek figyelmét az emberi jogok megsértésének eseteire. Az állásfoglalások képezhetik a jogalkotási folyamat részét, készülhetnek a parlamenti bizottságok saját kezdeményezésű jelentéseinek eredményeként vagy sürgősségi vita tárgyaként, amely vitára általában a csütörtök reggeli strasbourggi plenáris üléseken kerül sor, hogy felhívják a figyelmet az emberi jogok kirívó megsértésének világszerte előforduló eseteire (a Parlament eljárási szabályzatának 135. cikke).

A Külügyi Bizottság (AFET) Emberi Jogi Albizottsága (DROI) felel a demokráciával, a jogállamisággal, az emberi jogokkal – beleértve a kisebbségek jogait – kapcsolatos, harmadik országokbeli ügyekért, a nemzetközi jog elveinek érvényesítéséért, valamint az Unió valamennyi külső politikája és emberi jogi politikája közötti koherencia biztosításáért. Az érdekelt felek részvételével az emberi jogi kérdések széles köréről rendez meghallgatásokat, hogy ily módon hozzájáruljon az állásfoglalásokhoz és egyéb parlamenti kezdeményezésekhez. Az albizottság az emberi jogi kérdések napi szintű kezelésével is foglalkozik, küldöttségei pedig rendszeres látogatásokat tesznek az érintett országokba. Az EU külkapcsolataiban felmerülő emberi jogi kérdésekkel az alábbi bizottságok foglalkoznak még: Külügyi Bizottság (AFET), Nemzetközi Kereskedelmi Bizottság (INTA), Fejlesztési Bizottság (DEVE) és a Nőjogi és Esélyegyenlőségi Bizottság (FEMM).

Az emberi jogok a nem uniós parlamentekkel való üléseken és a regionális parlamenti közgyűléseken is központi szerepet játszanak. A parlamenti tevékenységek következetességének és hitelességének biztosítása érdekében 2011-ben elfogadták és 2016-ban aktualizálták az Európai Parlament parlamentközi küldöttségeinek szóló iránymutatásokat az emberi jogok és a demokrácia nem uniós országokba irányuló látogatásaik során történő előmozdításáról.

Az EUSZ 14. cikke és az EUMSZ 310. cikkének (1) bekezdése értelmében ráruházott költségvetési hatáskörének köszönhetően a Parlamentnek beleszólása van a demokrácia és az emberi jogok európai eszközének szánt alapok és az emberi jogok előmozdításában használt más finanszírozási eszközök elosztásába. Emellett a Parlament társjogalkotó a külső finanszírozási eszközök vonatkozásában. A jelenleg hatályos eszközök többsége 2020. december 31-én lejár. Az eszközök következő generációjára vonatkozó jogalkotási tárgyalások során a Parlament befolyásolhatja ezen eszközök célkitűzéseit és prioritásait annak biztosítása céljából, hogy az uniós segélyeket hatékonyan és kiegészítő jelleggel használják fel az emberi jogok harmadik országokban való előmozdítására és védelmére.

Az Európai Parlament minden évben kiosztja a gondolatszabadságért járó Szaharov-díjat a világ emberi jogi aktivistáinak. A korábbi díjazottak között szerepel Nelson Mandela, Malala Jusufzai és Ráif Badavi. 2017-ben a Parlament a venezuelai demokratikus ellenzéknek ítélte oda a díjat, ideértve az ország nemzetgyűlését (amelyet Julio Borges képviselt), valamint a Foro Penal Venezolano (venezuelai büntetőfórum) névsorában szereplő valamennyi politikai foglyot (akiket Leopoldo López, Antonio Ledezma, Daniel Ceballos, Yon Goicoechea, Lorent Saleh, Alfredo

Ramos és Andrea González képviselt). A díjat 2018-ban Oleg Szencov, ukrán filmrendező kapta, akit 20 év börtönre ítélték a Krím félsziget de facto orosz hatóságai elleni „terrorista cselekmények tervezésének” vádjával. 2018. május és október között éhségstrájkot folytatott, és mindazon ukrán polgárok szimbólumává vált, akiket a Krím félszigeten állomásozó orosz megszálló erők törvényellenesen letartóztattak. Oleg Szencovot unokatestvére, Natalja Kaplan, valamint ügyvéde, Dmitrij Dinze képviselte a strasbourgi díjátadó ünnepségen.

A Parlament létrehozta a Szaharov-díj hálózatot is a Szaharov-díjasok támogatása, a köztük való kapcsolatok létrejötte és a közös tevékenységek támogatása érdekében. A Szaharov-díj hálózat által 2013-ban indított, a harmadik országokban tevékeny emberi jogi jogvédőket támogató Szaharov ösztöndíjprogram célja az ösztöndíjasok az Európai Parlament emberi jogi kötelezettségvállalásaival kapcsolatos ismereteinek bővítése, segítve őket képességeik fejlesztésében és munkájuk tökéletesítésében, ugyanakkor tájékoztatva őket a Szaharov-díjról és annak értékeiről is.

Az EU választási megfigyelő missziójának főmegfigyelője rendszerint egy európai parlamenti képviselő. Az Európai Parlament választási megfigyelési küldöttségei az EU vagy nemzetközi missziók részét képezik és a misszió felszereléseit és infrastruktúráját használják (további információkat a demokrácia előmozdításáról és a választások megfigyeléséről szóló, [5.4.2.](#) sz. ismertetőben talál).

Az Európai Parlament elnöke nyilatkozatok és levelek formájában, illetve az emberi jogi kérdéseket a fontos szereplőkkel való találkozási során felvetve aktívan támogatja az emberi jogokat.

A Parlament saját kezdeményezésű éves jelentése az EU emberi jogi politikájával és az EU éves jelentésével kapcsolatos gondolatokat tartalmaz, áttekinti a Parlament saját tevékenységeit és prioritásokat állapít meg a jövőre nézve.

Marika Lerch
04/2019

